

Göç Sosyolojisi: Göç, Göç Çeşitleri, Sebepler ve Etkiler *Sociology of Migration: Migration, Types of Migration, Causes and Effects*

Erdi Demir^{1*}

¹ Dr., Bağımsız Araştırmacı, <https://orcid.org/0000-0003-3227-5984>, edemir.akdeniz@gmail.com
Dr., Independent Researcher, <https://orcid.org/0000-0003-3227-5984>, edemir.akdeniz@gmail.com

* Corresponding author

Araştırma Makalesi

Süreç

Geliş Tarihi: 11.09.2024

Kabul Tarihi: 11.06.2025

Yayın Tarihi: 30.06.2025

Benzerlik

Bu makale, en az iki hakem tarafından incelenmiş ve intihal yazılımı ile taranmıştır.

Değerlendirme

Ön İnceleme: İki hakem (editörler).

İçerik İnceleme: İki dış hakem/Çift taraflı körleme.

Telif Hakkı & Lisans

Yazarlar dergide yayınlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmaları CC BY-NC 4.0 lisansı altında yayımlanmaktadır.

Etik Beyan

Bu çalışma, etik kurul izni gerektirmeyen nitelikte olup kullanılan veriler literatür taraması/yayınlanmış kaynaklar üzerinden elde edilmiştir. Çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur. Erdi Demir

Yapay Zeka Kullanımı

Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde yapay zeka tabanlı herhangi bir araç veya uygulama kullanılmamıştır. Çalışmanın tüm içeriği, yazar(lar) tarafından bilimsel araştırma yöntemleri ve akademik etik ilkelere uygun şekilde üretilmiştir. Erdi Demir

Etik Bildirim

turkisharr@gmail.com

Çıkar Çatışması

Çıkar çatışması beyan edilmemiştir.

Finansman

Bu araştırmayı desteklemek için dış fon kullanılmamıştır.

Yayıncı

Published by Mehmet ŞAHİN Since 2016- Akdeniz University, Faculty of Theology, Antalya, 07058 Türkiye

Atıf

Demir, E. (2025). Göç sosyolojisi: göç, göç çeşitleri, sebepler ve etkiler. *Turkish Academic Research Review*, 10/2, 471-484, <https://doi.org/10.30622/tarr.1548522>

Öz

Göç olgusu, yapısı, içeriği ve etkileriyle toplumsal değişimin önemli bir basamağını oluşturmaktadır. Göç, insanların ya da kitlelerin farklı sebeplerle yer değiştirmesinin ötesinde nüfusun yaş, cinsiyet, eğitim, etnisite ve işgücü yapısının da yapısal olarak değişmesini sağlayabilmektedir. Bu sebeple göçler sebepleri, sonuçları ve etkileriyle demografi, çevrebilim, ekonomi, siyaset, psikoloji, sosyoloji, hukuk ve güvenlik bilimleri gibi birçok disiplinin inceleme ve çalışma alanına girebilmektedir. Göç hareketlerini ön plana çıkaran unsur, göçlerin tüm toplumları etkileyebilme kapasitesi ve dinamizmidir. Toplumsal değişim olgusunun temel basamaklarını oluşturan göç hareketliliği, kentleşme, kimlik, kültür, yaşam tarzları ve yabancılaşma bakımından sosyolojik ve antropolojik çalışmalara konu olabilmektedir. Bu çalışmada göçün tanımı, özellikleri, içerik, yapı ve çeşitleri hakkında literatür taramasına dayalı olarak betimsel bir çalışma yapılmıştır. Literatür taramasında alanyazında göçle ilgili yapılan çalışmalar sistematik biçimde toplanarak yorumlanmış ve betimlenmiştir. Çalışmada, göçün sosyolojik bağlamı, toplumsal değişim bağlamında toplumsal yapıda ne tür değişim ve gelişimleri beraberinde getirdiği hakkında bilgi verilmiş, kavramsal açıdan göç ve göç çeşitlerine dair betimsel bir inceleme yapılmıştır. Çalışmanın sosyolojik bağlamda göç literatürüne fiktisel, anlamsal ve teorik açıdan katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Bunun yanında çalışmada göçlerin yapısı, çeşitleri, sebepleri ve toplumsal boyutu hakkında bilgi verilmiştir. Nitekim sosyolojinin temel parametrelerinden birisi olan toplumsal değişim ile göç olgusu arasında yakın bir ilişki bulunmaktadır. Göçle beraber bireylerin ve toplumların ahlak yapılarında, aile yapısı ve evlilik kurumlarında, inanç ve değerlerinde, mesleklerinde, sosyal alışkanlıklarında çok yönlü bir değişim ve dönüşüm yaşanabilmektedir. Bu bağlamda bir bölgeden başka bir şehre göç eden insanlar, beraberinde sosyal değerlerini, tüketim alışkanlıklarını, fikir geleneği ve dünya görüşünü de götürebilmektedir. Farklı kültür, kimlik ve etnisiteye mensup bireylerin bir araya gelmesi kentlerde heterojenleşmeye ve çok kültürlü bir toplumsal yapısının ortaya çıkmasına sebep olabilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Göç, Göç Çeşitleri, Toplumsal Değişim, İç Göç, Ulusötesi Göç.

Research Article

History

Received: 11.09.2024

Accepted: 11.06.2025

Date Published: 30.06.2025

Plagiarism Checks

This article has been reviewed by at least two referees and scanned via a plagiarism software.

Peer-Review

Single anonymized-One internal (Editorial Board). Double anonymized-Two external.

Copyright & License

Authors publishing with the journal retain the copyright to their work licensed under the CC BY-NC 4.0.

Ethical Statement

This study does not require ethical committee approval, and the data used were obtained from literature reviews/published sources. It is hereby declared that scientific and ethical principles were adhered to during the preparation of this study and that all studies used are cited in the references. Erdi Demir

Use of Artificial Intelligence

No artificial intelligence-based tools or applications were used in the preparation of this study. All content of the study was produced by the author(s) in accordance with scientific research methods and academic ethical principles. Erdi Demir

Complaints

turkisharr@gmail.com

Conflicts of Interest

The author(s) has no conflict of interest to declare.

Grant Support

The author(s) acknowledge that they received no external funding in support of this research.

Published

Published by Mehmet ŞAHİN Since 2016-Akdeniz University, Faculty of Theology, Antalya, 07058 Türkiye

Cite as

Demir, E. (2025). Sociology of migration: migration, types of migration, causes and effects. *Turkish Academic Research Review*, 10/2, 471-484, <https://doi.org/10.30622/tarr.1548522>

Abstract

The phenomenon of migration constitutes an important step of social change with its structure, content and effects. In addition to the displacement of people or masses for different reasons, migration can also lead to structural changes in the age, gender, education, ethnicity and labor structure of the population. For this reason, migrations can enter the field of study and study of many disciplines such as demography, ecology, economics, politics, psychology, sociology, law and security sciences with their causes, consequences and effects. The element that brings migration movements to the fore is the dynamism and capacity of migration to affect all societies. Migration mobility, which constitutes the basic steps of the phenomenon of social change, can be the subject of sociological and anthropological studies in terms of urbanization, identity, culture, lifestyles and alienation. In this study, a descriptive study was conducted based on the literature review about the definition, characteristics, content, structure and types of migration. In the literature review, the studies conducted in the literature about migration have been systematically collected, interpreted and described. In the study, information was given about the sociological context of migration, what kind of changes and developments it brings about in the social structure in the context of social change, and a descriptive study of migration and migration types was made from a conceptual point of view. It is thought that the study will contribute ideologically, semantically and theoretically to the migration literature in a sociological context. In addition, information about the structure, types, causes and social dimension of migrations was given in the study. As a matter of fact, there is a close relationship between social change, which is one of the basic parameters of sociology, and the phenomenon of migration. Dec. With migration, a multifaceted change and transformation can be experienced in the moral structures of individuals and societies, family structure and marriage institutions, beliefs and values, professions, social habits. In this context, people who migrate from one region to another city can also take their social values, consumption habits, intellectual tradition and worldview with them. The coming together of individuals belonging to different cultures, identities and ethnicities can lead to heterogeneity in cities and the emergence of a multicultural social structure.

Keywords: Migration, Types of migration, Social Change, Internal Migration, Transnational migration.

Giriş

Göç, sebepleri, etkileri ve sonuçları bakımından toplumsal değişme ve gelişmeleri tetikleyen bir hareketlilik sürecidir. İnsan ve mekân ilişkisinin yeniden kurgulanmasını ve üretilmesini sağlayan göç, sosyolojik, ekonomik ve psikolojik boyutları olan toplumsal bir olgudur. Göç hareketlerini uluslararası toplumun ve küresel aktörlerin öncelikli gündemi haline getiren unsur, göçün dinamik yapısı ve toplumsal etkileri olarak ifade edilebilir (Akkayan, 1979: 20; Demir, 2022a: 78). Aidiyet, kimlik ve toplumsal ilişkileri de dönüştüren bir toplumsal olgu olarak göçler, çok katmanlı bir yapıya sahiptir.

Bu çalışmada, göçün kavramsal boyutuyla ilgili betimsel bir inceleme yapılması amaçlanmıştır. Alan yazında konuyla ilgili yapılmış çalışmalar sistematik olarak incelenmiş sosyolojik olarak yorumlanarak sentezlenmiştir. Bu incelemede göç olgusunu ön plana çıkaran unsur, göçün sosyolojik boyutu olmuştur. Göçler, kültür, kimlik ve toplumsal değişimin de farklı boyutuna temel teşkil etmişlerdir (Maalouf, 2008: 18). Tarihsel ve sosyolojik bağlamda göç, bireylerin ve toplumların yaşadıkları insan yerleşmesinden farklı sebeplerle başka bir yaşam ünitesine çalışmak, eğitim almak ve daha sürdürülebilir koşullarda yaşamak gibi amaçlarla yer değiştirmesi olarak ifade edilebilir. Göç hareketleri, bölgeler ya da coğrafyalar arasında demografik, etnik, ekonomik, kültürel, siyasal değişim ve dönüşümleri de beraberinde getirebilmektedir (Özer, 2004: 11, 13; Şen, 2014: 42; Oral & Çetinkaya, 2017: 2). Göç alan, göç veren ve göçe tanıklık edenler gibi çok yönlü aktör ve tarafları bulunan göç hareketliliği, bireylerin ya da toplumların farklı inanç, farklı aidiyet, etnisite ve kimliklere sahip insanlarla karşılaşabilmesine olanak sağlayan sosyolojik bir hadisedir (Aksoy, 2012: 293).

Göç hareketleri, iklim değişikliği, işsizlik, salgınlar, yoksulluk, terör olayları, insan hakları ihlalleri, daha geniş bir toplumsal gruba ait olma dürtüsü, eğitim, sosyal ağların yardımı ve daha elverişli yaşama kavuşma arzusu gibi farklı sebeplerle ortaya çıkabilmektedir (Parıldar & Dikici, 2020: 6). Göç hareketliliği sürekli ya da geçici olarak insanların yaşadıkları yerden başka bir bölgeye gitmesinin ötesinde bireylerin yaşam tarzı, toplumsal alışkanlıkları, meslekleri, üretim biçimi, değerleri ve tüketim kalıplarının da taşınması anlamına sahiptir (Demir, 2023: 1408). Bir kişinin bireysel olarak ya da ailesiyle birlikte iş bulabilmek ya da geçici süreyle eğitim almak için başka bir şehre yerleşmesi göç hareketliliğine örnek verilebilir (Lee, 1966: 49; Bakırtaş & Kandemir, 2010: 961).

Castelli'ye (2018) göre göç, etkileri sebebiyle çok yönlü incelenmesi gereken toplumsal bir olgudur. Göçün anlam ve doğasının kavranabilmesi açısından göç hareketleri bütüncül bir bakış açısıyla değerlendirilmelidir. Bu itibarla göçler makro, mezo ve mikro boyutlarıyla ele alınmalıdır. Makro faktörler; siyasal sebepler (savaş, insan hakları ihlalleri, terör olayları), ekonomik sebepler (Yoksulluk, işsizlik, yüksek enflasyon, gelir dağılımında adaletsizlik, yolsuzluk), Çevresel faktörler (Sel, toprak kayması, deprem, volkanik hareketler) olarak ifade edilebilir. Mezo faktörler, daha çok toplumsal dinamiklere bağlı, sosyal iletişim ağları, akraba ve hemşeri dernekleri teşvikleri, telekomünikasyon ve ulaşım hizmetlerindeki gelişmeler olarak tanımlanabilir. Mikro faktörler, bireysel taleplere dayalı, sağlık, eğitim, aile birleşimleri, akrabalık ilişkilerine dayalı göç hareketleri olarak değerlendirilebilir (Castelli, 2018: 2). Göçler oluşumları, süresi, yapısı, zaman bağlamında incelendiğinde iç göçler, uluslararası göçler, düzensiz göçler, kırsaldan kente göçler, mevsimlik işçi göçleri, sanayileşmeye bağlı ekonomik motivasyonlu göçler, sığınmacı ve mülteci göçleri ve transit göçler şeklinde çeşitlendirilebilir (Kolukırcık, 2014: 37).

1. Yöntem

Bu araştırma literatür taramasına dayalı betimsel bir çalışmadır. Literatür taraması belirli bir konu üzerinde yapılmış çalışmaların sistematik bir biçimde toplanması, daha önce yapılmış çalışmaların betimlenerek sentezlenmesidir (Günbayı, 2020: 45). Bu çalışmanın amacı göç kavramının tanımlanması, göçün özellikleri ve göç türleri hakkında bilgi verilmesidir. Bu bağlamda göç olgusu üzerine yapılmış çalışmaların da sentezlenmesi, kavramsal açıdan göç tanımları arasındaki benzerlik ve farklılıkların da ortaya çıkarılması hedeflenmektedir. Buradan hareketle mevcut çalışmada;

- 1- Göç ne anlama gelmektedir?
- 2-Göç bir sorunsal mıdır?
- 3-Göç çeşitleri nelerdir?
- 4- Göçlerin dinamikleri nelerdir?

5-Göç ile toplumsal değişme arasında nasıl bir ilişki vardır? Sorularına cevap aranmaktadır. Çalışmanın literatüre teorik ve düşünsel bağlamda katkı sunabileceği düşünülmektedir.

2. Kavramsal Bir Bakış: Göçün Anlamı

Göç, zamansal ve mekânsal boyutu bulunan dinamik bir olgudur. Göç, ilkel zamanda açlık, barınma, kuraklık, deprem ve sel gibi doğal afetlerin etkisiyle yaşadıkları coğrafyayı değiştirmek zorunda kalan insan topluluklarının sosyal, siyasi, kültürel, ekonomik ve demografik değişimlerini yansıtabilmektedir (Mutluer, 2003: 10). Sürekli ve değişen bir yapıya sahip göç dinamiği, çok boyutlu sosyal değişim ve dönüşüm sürecini yansıtan bir alandır.

Göçleri nüfus hareketliliği temelinde değerlendirerek göçmenlerin karşılıklı ve gönüllü olarak yer değiştirmeleri ile göçmenlerin zorla yerinden edilmeleri olarak iki kısımda incelenebilir. Göçlerin hacimleri, mesafeleri, özellikleri değiştiğinde farklı göç tanımları ortaya çıkabilmektedir. Literatürde farklı değişkenleri temel alarak yapılan birçok göç tanımı bulunmaktadır. Bu tanımların ortak noktası, “nüfus hareketliliği” olmuştur. Tekeli’ye (2008: 18) göre göç, belirli bir mekânda yaşayan insanların kendi iradeleriyle yaşadıkları yerden başka bir mekâna göç ederek yaşadıkları yeri değiştirmesidir. Keleş’e göre (1998: 58) “insanların yerleşmek amacıyla bir yerleşim yerinden başka bir yerleşim yerine gitme eylemi” olarak ifade edilmiştir. Dolayısıyla, göçler, nedenleri ya da dinamikleri ne olursa olsun, bir insan hareketliliği sürecini yansıtmaktadır. Sosyal hareketlilik süreci iki kısımda incelenebilir. Birincisi ekonomik kaygıların geri planda kaldığı, bireysel özgürlük talepleri, siyasi baskılar, eğitim ve sağlık hizmetlerinden faydalanma, dini, kültürel sebeplerle şekillenen göç hareketidir (Topçu & Beşer, 2006: 38). İkincisi ise ekonomik motivasyonlu olarak başka bir ülkede ihtiyaç duyulan emek gücü sebebiyle yapılan emek göçleridir.

Göç çalışmaları üzerine yürütülen akademik araştırmalarda göçle birlikte başlayan menşe ve hedef noktalar arasındaki sosyolojik, ekonomik, siyasi, demografik değişimleri konu alabilmektedir. Dolayısıyla göç incelemeleri toplumsal değişme ve dönüşüm üzerine yapılan çalışmaları içerebilmektedir (Portes, 2010: 1537 Demir, 2022b: 268). Göç hareketleri tarihsel bağlamda kadim bir medeniyet inşa etme sürecinin basamağını oluşturabilmektedir. İnsanlığın yaşamış olduğu sosyal, siyasi ve ekonomik gelişmeler göçlerin yönünü, zamanını, yerini ve karakterini tayin etmesi bakımından önem arz etmektedir (Castles & Miller, 2008: 7). Örneğin, savaşlar, endüstrileşme döneminin ortaya çıkması, ulus-devlet yapılarının güçlenmesi ve küreselleşmenin yaygınlaşması gibi etkenler nüfusun hareketliliğini tetiklemiştir.

Göçün, sosyo-ekonomik değerlendirmesini yapan Tekeli (1975), göç hareketlerinin üretim-tüketim ilişkileri kapsamında geliştiğini, bir sosyal sistem içerisinde emek, arz-talep dengesinin sosyal hareketliliği ortaya

çıkardığını belirtmiştir. Göç, işgücünün mekânda üretimini etkin kılan ve anı zamanda bir sosyal sistem içerisinde telekomünikasyon ve ulaşım gibi ağlarla şekillenen bir olgudur (Tekeli, 1975: 153). Göç hareketliliği yoluyla nüfus ekonomik kaynaklara daha etkin şekilde dağılabilmekte, iş gücü ve üretimin kalitesi artabilmektedir. Bu yönüyle göçler, toplumsal, kültürel ve ekonomik değişimin bir parçası olmakla beraber toplumlara sosyal ve ekonomik anlamda hareketlilik kazandıran bir karaktere sahip olabilmektedir.

Petersen (1958) göçleri beş kategoriye ayırmaktadır. İlkel göçler, zorunlu göçler, serbest göçler, kitlesel göçler, yönlendirilen göçlerdir. İlkel göçler, eskiçağlarda yaşamış insanların avcılık ve toplayıcılık yaparak geçimlerini temin ettikleri dönemde vahşi hayvanlardan korunmak, yiyecek temin edebilmek amacıyla yaptığı göçlerdir. Zorunlu göçler, insanların yaşadıkları coğrafyada siyasi, ekonomik, kültürel, baskılar, doğal afetler nedeniyle yapılan göçlerdir. Arap Baharı sürecinin etkisiyle Suriye’de yaşanan insan hakları ihlalleri, iç savaş ve terör olayları sebebiyle çok sayıda insanın evlerini terk ederek Türkiye’ye sığınmak zorunda kalmış olması zorunlu göçe örnek verilebilir (Boyras, 2015: 38; Barışık, 2020: 18-33; Aygöl & Demir, 2021: 363). Toprak kayması veya deprem nedeniyle insanların evlerini terk etmek zorunda kalması da aynı şekilde zorunlu göçlere örnek teşkil etmektedir. Serbest göçler, bireylerin kendi iradeleriyle bir yerden başka bir yere göç edebilmesini ifade etmektedir. Kitlesel göçler, bireylerin toplu bir şekilde ülke sınırları içinde veya ulus ötesi biçimde toplu bir şekilde yer değiştirmesidir. Yönlendirilen göçler, belirli bir kontrol mekanizması altında karşılıklı olarak iki ülke arasında gerçekleşebileceği ülke sınırları içinde bir yerden başka bir yerleşim birimine yönlendirilen insanlardan oluşmaktadır (Petersen, 1958: 264).

2.1. Göç Bir Sorunsal Olabilir mi?

Göç, bireylerin ve toplumların sadece yer değiştirmelerinden ibaret değildir. Göç hareketleri, insan topluluklarının arzu edilen bir yere, sosyal, ekonomik veya politik sebeplerle ulaşmasını ifade edebilmektedir. Bununla birlikte zamansal ve mekânsal boyutu da göçün temel bileşenleri arasında sayılmaktadır (Erol & Ersever, 2014: 48). Çünkü göç edilen yere kısa süreli ya da mevsimlik çalışmak için gidilmiş olabileceği gibi göç edilen mekânda yaşamak ve çalışmak gibi nedenlerle göç gerçekleşmiş olabilmektedir. “Göçün, toplumların sosyal, kültürel ve ekonomik yönleri ile yakından ilişkili olması, göçü, insan olmanın temel bir bileşeni olarak algılama noktasına kadar da getirmektedir. Buna göre göç, ‘insan olmanın bir koşulu’ olarak addedilmektedir.” (Ortaylı, 2006: 19).

Göç hareketlilikleri bakımından merkezi ya da yerel yönetimlerin iskân ve ekonomi politikası belirlemesi, eylem planları geliştirmeleri önem arz etmektedir. Nitekim düzensiz gerçekleşen göç hareketleri bir takım konut sorunu, beslenme, istihdam, eğitim, çevreye uyum, toplumsal davranış, yaşam tarzı alt yapı vb. sorunlara yol açabilmektedir (Murat, 2006: 350; Delice & Yaşar, 2014: 2; Akıncı vd., 2015: 59). Bir göçmen için yapılacak ilk iş, göç ettiği yerde sağlıklı ve kalıcı bir iş bulmak ve geçimini bu şekilde sağlayabilmek olabilmektedir. İş bulamayan göçmenler ise, kent merkezlerindeki ev kirası bedelini karşılayacak bir ekonomik gelire ve maddi olanağa sahip olmadığı için, enformel konut piyasalarına yönelebilmekte, başkalarına ait arsa ya da arazi üzerine, arsa sahibinin izni olmaksızın gecekondular inşa edebilmektedir. Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri tarafından yapılan araştırma bu tezi doğrular niteliktedir. Öyle ki yapılan bir araştırmada “göç edenlerin yarısına yakınının göçün masraflarını karşılamak için birikimlerini kullandığını %18,1’inin akraba ve arkadaş yardımı aldığını, %22,8’ sinin göç sürecinde borçlandığını göstermektedir.” (Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü, 2006: 79).

Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerde göçün yönü, kırsaldan kente ya da kentten kente şeklinde gerçekleşebilmektedir (Çağlar, 2018: 28). Belirli aralıklarla gerçekleşen göç dalgaları sebebiyle kent nüfusu giderek heterojenleşebilmekte, kentlerde ahlaki normlar ve değerler sistemi zayıflayabilmektedir. Netice itibarıyla sosyal sermaye ve toplumsal güven duygusu zarar görebilmektedir. Düzensiz gerçekleşen göç hareketleri bölgeler arası kültürel ve ekonomik sorunlar ortaya çıkarabilmektedir. Bu yönüyle, göçlerin doğrudan kavram olarak kendisi olmamasına rağmen nedenleri ve sonuçları ile toplumsal erozyona sebep olabilmektedir (Tekeli, 2008: 48,55; Feldman, 2012: 155,161).

Tekeli'ye göre (2008: 18) göç hareketleri farklı biçimlerde analiz edilebilmektedir. Öyle ki birincisi, göç hareketleri bozulan sosyal dengeleri düzenlemek için gerçekleşebilmekte ve dengeyi sağlayabilmektedir. Yani bir bölgede göç hareketliliği yaşanıyorsa bunu eşitsizlikleri azaltmaya yönelik bir girişim olarak değerlendirmek gerekir. Eğer sosyal eşitsizlik azalır ya da biterse göçün sonu ereceği varsayılır. Eğer göç hala devam ediyorsa yeterli göç sağlanamamıştır ve bölgeler arası dengesizlik durumu korunmaktadır.

İkincisi, göç, toplumsal değişimlere paralel olarak tek yönlü bir uyum hareketi şeklinde meydana gelebilmektedir. En çok bilinen örnek, sanayileşme ile kırdan kente gerçekleşen göç türüdür. Genel olarak göç, gelişmemiş ya da geri kalmış bölgelerden sosyal ve ekonomik olarak gelişmiş bölgelere kaymaktadır. Bu ekseninde gerçekleşen göçlerle bölgeler arası sosyal ve ekonomik denge sağlanmış olacaktır. Üçüncüsü, sosyal dengelerde eşitsizlik olmasa bile toplumsal rol seçimlerinden kaynaklı bir göçün her zaman gerçekleşeceği ifade edilir.

Dördüncüsü, bu yaklaşım göç için temel dinamiğin siyasi ve politik olduğu, ayrıca göç sürecinin bizzat teşvik edildiği ya da göçün yaşanmaması için sosyal ve ekonomik politikalar üretildiği ifade edilir. Örnek vermek gerekirse, GAP (Güney Doğu Anadolu Projesi) bölge halkının göç etmemesi ve ihtiyaçlarını karşılaması ve ekonomik dengenin sürdürülebilir kılınması amacıyla ortaya konulmuştur.

Sonuç olarak; göç kavramı bir sorunsal olarak algılanmamalıdır. Çünkü göç tıpkı doğum veya ölüm gibi bir toplumsal gerçekliği yansıtmaktadır. Göçü ortaya çıkaran yapı ve aktör sorunudur. Göçü oluşturan ve hazırlayan sosyal ve çevresel koşullar yapıyı temsil edebilmektedir. Bu yapının toplum üzerindeki davranışlarının muhatabı ise öznelere olabilmektedir. Dolayısıyla göçleri oluşturan çevresel ve sosyal koşullar birtakım dengesizliklere yol açabilmektedir (Tekin, 2007: 45). Göçün kendisi değil, yönetilememesi, kontrol edilememesi, sosyal eşitsizlikler ve göç politikalarının yetersizliği göçü bir sorunsal haline getirebilmektedir. Bununla beraber göçün sonuçlarının bir takım sosyal, kültürel ve ekonomik tahribatlara sebep olduğu, plan ve program dahilinde gerçekleşmeyen göç hareketlerinin sosyal ve ekonomik motivasyonlu sorunsal alanları (İstihdam, İşsizlik, yoksulluk, gecekondulaşma) oluşturduğu değerlendirilebilir.

2.2. Göçlerin Dinamikleri

Tarihsel düzlemde bakıldığında göç hareketlerinin insanlığın varlığıyla eş değer olduğu görülebilmektedir. İnsanoğlu, bir takım sosyal, ekonomik ihtiyaçlarını karşılayabilmek amacıyla yaşadıkları yaşam ünitesinden başka yerleşkelere nakil olmuş, yeni sosyal alışkanlıklar, barınma, güvenlik, üretim, farklı kimlikler ve yaşam biçimleriyle karşılaşmıştır. Göç hareketlerini sosyolojinin temel parametrelerinden birisi haline getiren temel unsur insana dair özlem, beklenti, dram ve duyguları içinde barındırabilmesi olmuştur (Doğan, 2018: 13).

Göç hareketleri sosyal pratiklerin yeniden kurgulanmasını sağlayabilmekte, kimlik olgusunun sosyal inşasında önemli bir görev üstlenebilmektedir. Örnek vermek gerekirse Polonya'dan İngiltere'ye göç etmek zorunda kalan ünlü toplumbilimci Zygmunt Bauman, Prag'da bir göçmen olarak kimlik ve aidiyet sorunu yaşamıştır. Öyle ki Charles Üniversitesi'nde fahri doktora unvanı alan kimselerin vatandaşı olduğu ülkenin

bağımsızlık marşı çalınmaktadır. Fahri doktora unvanı alan Zygmunt Bauman için İngiltere marşı mı? Yoksa Polonya marşının mı çalınması çatışması, akademisyenin göç ve kimlik hakkındaki görüşlerinin gelişmesini sağlamıştır (Bauman, 2019: 17).

Türkiye açısından bakıldığında göçlerin kırsaldan kentlere ya da küçük şehirlerden büyükşehirlerle yöneldiği söylenebilmektedir. Kırsal alanlarda 1950’li yıllardan sonra artan hızlı nüfus ve miras yoluyla arazilerin parçalanması, toprağa traktörün girmesiyle de emek gücü boşa çıkmıştır. Tüm bu gelişmeler karşısında boşa çıkan ekonomik motivasyonlu emek gücü kırsaldan kent merkezlerine göçü daha güvenli ve anlamlı bulmuştur (Balcıoğlu, 2007:15). Türkiye’nin Batı ve Doğu arasındaki stratejik coğrafi konumu, Türkiye’nin kavşak olarak tanımlanabilecek önemli göç yolları üzerinde bulunması transit göçler ve düzensiz göçlerin bu coğrafyada yoğunlaşmasına sebep olmuştur (İçduygu & Aksel, 2012: 12).

1979 yılındaki İran Devrimi, 1990’lı yılların başında Ortadoğu’da yaşanan Irak-İran Savaşı, 1991 yılında Sovyetler Birliği’nin dağılması kitlesel hareketlilikleri beraberinde getirmiştir (Danış, 2004: 1). Aynı şekilde Amerika Birleşik Devletleri’nin Afganistan’a 2000 yılında müdahalesi, 2003 yılında Irak’ın işgal edilmesi, 2011 yılında patlak veren Arap Baharı süreci sebebiyle Türkiye yoğun bir sığınmacı ve mülteci göçüyle yüzleşmek zorunda kalmıştır. Hatta 1980 ve 2010 yılları arasında tahminen 500.000 kişiden fazla düzensiz göçmenin Türkiye üzerinden Avrupa’ya geçiş yaptığı değerlendirilmektedir (İçduygu, 2015: 61). Düzensiz gerçekleşen bu tip göçler beraberinde ulusal güvenliğe tehdit, yabancılaştırma, kimlik ve kültür çatışması, ekonomik zorluklar, insani yardımlara erişim sorunu ve entegrasyon gibi konuları gündeme getirmektedir (Topcuoğlu, 2016: 6). Dolayısıyla tüm bu deneyimlenen süreç göçün interdisipliner ve kapsayıcı bir doğası olduğunu ortaya koyması bakımından önem arz etmektedir.

“Türkiye 20. yüzyılın ikinci yarısıyla birlikte hızlı bir ulusal ve uluslararası göç olgusuyla karşılaşmıştır. Bu durumu açıklarken sosyolojinin “itici” ve “çekici” olarak tanımladığı faktörleri açık bir biçimde görürüz.” (Kaya, 2009: 3). Ülkemizde kentlerin sahip olduğu sosyal, kültürel ve ekonomik olanakların çekiciliği, kırsal alanların olanaksızlıklarından daha ön planda yer almıştır. Temelde ulusal-devlet olma ve modernleşme idealarının devletin resmî ideolojisi haline gelmesi ve bu perspektifte ekonomik motivasyonlu emek gücünün kısmen zorunlu olarak yer değiştirmesi yatmaktadır. Birey ve emek gücü değer gördüğü ve kendisini ifade edebildiği yerde var olmak istemektedir. Dolayısıyla ekonomik faaliyetlerin merkezi haline gelen, endüstrileşmiş yerleşim birimleri bu anlamda ön plana çıkmaktadır.

“Ekonomik kuramlarla göç olgusu incelenecek olursa, neo-klasik ekonomi kuramı, göç üzerine ilk sistematik teoriyi ortaya atmıştır. Buna göre, göçler ve emek konusunda arz ve talep arasındaki coğrafi farklılıklar yatmaktadır.” (Güllüpinar, 2012: 57). Modernleşme bir toplumda sosyal ve ekonomik dönüşümü de beraberinde getiren bir olgudur, fakat Avrupa’ya kıyasla Türkiye’de gerçekleşen göç hareketlerine bakıldığında göze çarpan temel faktör, herhangi bir sanayileşme ekseninde gerçekleşmiş olmaması, sosyal ve ekonomik yönüyle temel bir alt yapısının bulunmamasıdır. Dönemin Türkiye’sinin içerisinde bulunduğu mevcut durum, rasyonel bir göç politikası üretememiş ve altyapısı üretime hazır olmayan arazilere hiçbir hukuki işlem yapılmaksızın kaçak yapılar inşa edilmiştir.

Buradan hareketle göç olgusunun gerek istem dışı ya da gönüllü olarak da gerçekleşmesinin temelinde politik gelişmeler, modernleşme ve endüstrileşme dinamiklerinin olduğunu değerlendirilmektedir. Ayrıca tarımsal mekanizasyon ve boşa çıkan emek gücünün istihdam edilmesinde bir fonksiyon görevi gören göç olgusunun bir sorunsal alan olarak algılanmaması gerektiği söylenebilir. Ulaşım ve iletişim olanaklarının gelişmesi, çeşitlenmesi

ve ucuzlaması, küreselleşme, üretimin artması ve kendi pazarını oluşturmaları gibi birçok faktör göçlerin çeşitlenmesi ve hacim olarak da artması üzerinde etkili olabilmektedir (Tunç, 2015: 30). İlâveten bu durumun bölgeler arası sosyal kültürel ve ekonomik dengesizlikleri gidermek ve endüstri merkezlerinin ihtiyaç duyduğu emek gücü ihtiyacı karşılamak gibi bir fonksiyona sahip olduğunu ifade edilebilir.

2.3. Yapısına Göre Göçler

Göç araştırmalarının sınıflandırılmasının temel farklarından birisi, göçün hacmi ve yönüyle ilgilidir. Göç hareketleri belirli ulusal sınırlar içinde gerçekleşebileceği gibi siyasi, ekonomik ve kültürel dinamiklerin etkisiyle ulusötesi biçimde de gerçekleşebilmektedir. Ulusötesi göç hareketleri, ulusal sınırlar içinde yapılan göçlere göre etkileri, sonucu ve kapsamı daha derindir (Akkayan, 1979: 22; Doğan, 2018: 18). Ulusötesi göçler, göç alan coğrafya ya da ülke bağlamında kimlik, kültür ve toplumsal değişme açısından büyük ölçekli etkiler meydana getirebilmekte toplumların sosyal dokusunda değişim ve dönüşümlere sebep olabilmektedir.

İç göç hareketleri ise, bireysel ya da ekonomik motivasyonlarla gelişen, birey ya da kitlelerin bir yaşam alanından diğer bir yaşam ünitesine eğitim almak, iş bulmak, yaşamak amacıyla gerçekleştirdikleri insani hareket sürecini kapsamaktadır. Nüfusun ve işgücünün mekânda dağılımını işlevsel kılan bu insani hareketlilik süreci Türkiye açısından 1950 ve 1960'lı yıllarda ivme kazanmıştır (Tekeli, 1975). İç göç hareketleri sebepleri, etkileri ve sonuçları bağlamında toplumsal değişme ve kentleşme sürecinin doğal bir parçası olarak değerlendirilebilir.

2.3.1. İç Göçler

İç göç hareketliliği, ulusal sınırlar içinde gerçekleşen nüfus hareketliliğini kapsamaktadır. Ülke içinde bir coğrafi bölgeden farklı bir bölgeye ya da şehre yapılan nüfus hareketliliği iç göç olarak ifade edilebilir. Çalışmak, eğitim almak, daha elverişli koşullarda yaşamak için bireyler ya da kitleler ülke içinde yer değiştirebilmektedir (Akkayan, 1979: 23; Başel, 2011: 515). İç göç hareketleri konusunda ülke içi nüfus hareketliliği yaşandığından bölgeler ya da şehirler arasında nüfus dengesi değişebilmektedir. Bu durum istihdam, eğitim, sağlık ve altyapı hizmetleri gelişmiş bazı şehirlerin nüfuslarının artmasına ve nüfuslarının yoğunlaşmasına sebep olurken göç veren bazı şehirlerin de nüfuslarının azalmasına sebep olabilmektedir.

Türkiye'de iç göç süreci, 1950 yıllarından itibaren tarımdaki makineleşme ve kırsaldaki çözülmeye bağlı olarak gelişmiştir. Türkiye'deki iç göç hareketliliği sanayileşme hareketleri ekseninde ortaya çıkmamıştır. Türkiye'deki iç göçler kırsaldan kentlere ya da büyükşehirlere doğru gerçekleşmiştir (Koçak & Terzi, 2012: 169-170). Günümüzde Türkiye koşullarında iç göç hareketliliği daha çok sanayi ve turizmin gelişmekte olduğu şehirlere ve bölgelere doğru gerçekleşebilmektedir.

2.3.2. Ulusötesi Göçler

Bireylerin ya da kitlelerin çalışmak, öğrenim görmek, daha elverişli ve sağlıklı koşullarda yaşamlarını sürdürmek amacıyla ülke sınırları dışında başka ülkelere göç etmesi ulusötesi göç ya da dış göç olarak ifade edilebilir (Akkayan, 1979: 24). Ulusötesi göçleri sığınmacı, mülteci ya da transit göçlerle karıştırmamak gerekir (Dağaşan & Aydın, 2017: 739). Nitekim sığınmacı göçlerinde kitlelerin ya da bireylerin kendi ülkelerindeki olumsuz yaşam koşulları sebebiyle başka ülkelere sığınmaları söz konusuysa ulusötesi göçlerde zorunlu sebeplerle başka ülkelere göç etmek söz konusu değildir (Ünsal, 2019: 50).

1960'lı yıllarda İşgücü göçleri kapsamında Türkiye'den Almanya ve Avrupa ülkelerine gerçekleşen göçler dış göç ya da ulusötesi göçler kapsamında değerlendirilebilir. Ya da lisansüstü eğitim için yurt dışına giden bir araştırmacının hareketliliği dış göçlere örnek verilebilir. Bu göçlerin yanında belirli bir süreliğine ziyaret ya da

turistik gezi amaçlı yurt dışına çıkmak dış göç olarak değerlendirilmemektedir (Abadan Unat, 2006: 14). Ulusötesi göçlerin tarihi XIX. yüzyıla kadar götürülebilmektedir. Ulaşım ve iletişim ağlarının gelişmesi, küreselleşen ekonomik yapılar, ulusötesi şirketlerin gelişmesi ulusötesi göçleri kolaylaştırmıştır (Wickramasinghe & Wimalaratana, 2016: 13).

Göçle ilgili araştırmalarda sıkça yapılan “gönüllü-zorunlu” göç ayrımının bireylerin göç ettikleri yerdeki yeni hayatlarını kurmalarında etkili olduğu anlaşılmaktadır. Göçleri toplumsal yaşamın merkezine taşıyan unsur, göçlerin insana özgü acı, keder, hüznün ve umut gibi duyguları içinde barındırabilmesidir (Doğan, 2018: 13). Nitekim bireyler göç etmekle beraber beraberinde eşyalarını, anılarını, meslekleri, inanç ve değerlerini de taşıyabilmektedirler. Göç hareketleri zorunlu ya da gönüllü gerçekleşmesi fark etmeksizin kültürlerin, kimliklerin ve yaşam tarzlarının buluşmasını sağlayabilmekte, çok boyutlu bir toplumsal değişme sürecinin basamaklarını oluşturabilmektedir.

2.3.4. Zorunlu Göçler

Bireylerin ya da toplumların kendi iradeleri dışında gerçekleşen doğal afetler, insan hakları ihlalleri, savaş, çatışma, soykırım, ekonomik vb. faktörlerin etkisiyle göç etmek zorunda kalabilmesine zorunlu göç adı verilmektedir. Zorunlu göçe sebep olan savaşlar, çatışmalar, politik baskı ve ekonomik sebepler gibi durumlar bireylerin iradesi dışında zorla götürülmesini kapsamaktadır. Bu duruma örnek, Amerika kıtasının keşfi neticesinde ortaya çıkan Afrika kıtasından şeker ve pamuk üretimi için bireylerin zorla köle olarak götürülmesi gösterilebilir (Erdil, 2020: 74).

Ayrıca bu göç türü kimyasal ve nükleer savaşlar, projeler, doğal çevresel felaketler, kalkınma ve kıtlık nedeniyle ülke içinde yerlerinden edilen hem sığınmacıları hem de mültecileri kapsayabilmektedir. Akademik alanda yapılan zorunlu göç çalışmaları mülteci kavramından doğmuştur. Sığınmacı göçleri, mülteci göçleri bu kapsamda değerlendirilebilir. Zorunlu göç hareketlerinde sosyal, ekonomik, politik, fiziksel ve psikolojik dinamikler söz konusudur.

2.4. Göç ve Toplumsal Değişme

Göç, sadece birey hayatını değil aynı zamanda toplum yaşamını da yakından ilgilendiren sosyal, siyasi, ekonomik, ekolojik ve kültürel eksenli nedenleri ve dönüşümleri bulunan çok boyutlu ve disiplinler arası bir olgudur. Hem göç eden hem de göç edilen yer bakımından çok yönlü bir sosyal değişimi içerisinde barındıran göç olgusu büyük bir sosyal hareketlilik ve toplumsal değişmeyi de tetikleyen bir unsurdur (Güvenç, 1972: 78). Göçün karşılık bulduğu en güçlü sosyal hadiselerden birisi toplumsal değişme olgusudur. Kültürel, ekonomik ve sosyal değişimi de beraberinde getiren göç hareketliliği toplumsal değişme ve gelişme olgusunun zeminini oluşturabilmektedir (Adıgüzel, 2016: 40). “Nitekim göç, bir kültürden başka bir kültüre yerleşmektir. Çok yönlü bir olgudur ve insanlar üzerinde biyolojik ve psikolojik tesirler bırakır. Göç geleneksel kültürle yeni ortam arasında bir köprü görevi yapar. Göç, kültürün yapı taşlarını yerinden oynatır ve farklı değerler sistemleri üretir.” (Balcıoğlu, 2007: 58).

Diğer taraftan birden çok nedenle göç eden göçerler, beraberinde bir sosyal hareketliliğin de tetikleyicisi olmuştur. Bu sosyal hareketlilik kavramı, sadece mekân değiştirme olmamakla birlikte, sosyal yapıda, toplumsal statülerde, sosyal kurumlarda ve bu kurumlarda çalışanlar arasında bir tür dikey hareketliliği ortaya çıkarmıştır (Yılmaz, 2014: 1686). Daha donanımlı, eğitim seviyesi yüksek kimseler, toplumsal yapıyı oluşturan kurumlarda çeşitli statüler elde ederek saygınlık kazanmışlardır. Kent hayatının sahip olduğu sosyal, kültürel ve ekonomik imkanlar, kırsalda yaşamını sürdüren kimseler için bir umut ışığı olmuş ve zamanla büyük göç dalgaları kentlere

akın etmiştir. Nüfus heterojenleşmiş, sosyal ve değerler sisteminde, ahlaki normlarda birtakım değişimler meydana gelmiştir. Göç ve toplumsal değişim kavramlarını birbirinden uzak düşünmemek gerekmektedir. Öyle ki göç hareketliliği, mekânsal değişimin yanında mesleklerin, değerlerin, aile yapılarının da içinde bulunduğu sosyokültürel değişimlere de kapı açmaktadır (Rittersberger, 2015: 81).

“Göç ekonomik gelişmenin bir dinamiğidir. Türkiye açısından bakıldığında yapısal değişimin bir ürünüdür. Endüstrileşme süreci, kır-kent dengesizliği, ücret politikalarında farklılıklar, göç veren yerlerin negatif koşulları buna karşılık varılan yerdeki pozitif koşullar vb. göçün arka planındaki belirleyicilerdir.” (Bal, 2006: 92). Göç ayrıca insanlara yeni bir sosyalizasyon dönemi sunabilmekte, üretilen sosyal alışkanlıklar ve değerler yerine, yeni bir kentli vizyonu ortaya koyabilmek için bir fırsat teşkil etmektedir.

Böylece göç, toplumsal değişimin ve gelişimin temel dinamiğini oluşturabilmektedir. Salt bir mekân değiştirme olayından ziyade paradigmaları değiştiren, hayat felsefesi ve toplumsal değerlerde bir takım değişim ve gelişimlere ortaya çıkaran sosyal bir süreçtir. Sosyal hareketlilikle beraber yatay ve dikey hareketliliği de ortaya çıkaran, sosyal, ekolojik ve ekonomik bir dönüşüm evresidir ve bunun birtakım patolojik durumlara yol açtığı bilinmektedir. Göçün tamamen düzensiz ve piyasa durumuna göre gerçekleşmesi, niteliksiz göç, işgücünün ucuz olması ve sosyal güvencenin bulunmaması büyük bir problem olarak karşımıza çıkmaktadır. Nitelikli işgücünün göçe teşvik edilmesi ve dolaşımı, örgün ve yaygın eğitimle birlikte mesleki eğitimin yaygınlaştırılması sorunu çözmede yardımcı olabilir.

Sonuç

Bu çalışmada göçlerin yapısı, çeşitleri, sebepleri ve toplumsal boyutu hakkında bilgi verilmiştir. Sosyolojinin temel parametrelerinden birisi olan toplumsal değişim ile göç olgusu arasında yakın bir ilişki bulunmaktadır. Göçle beraber bireylerin ve toplumların ahlak yapılarında, aile yapısı ve evlilik kurumlarında, inanç ve değerlerinde, mesleklerinde, sosyal alışkanlıklarında çok yönlü bir değişim ve dönüşüm yaşanabilmektedir. Nitekim bir bölgeden başka bir şehre göç eden insanlar, beraberinde sosyal değerlerini, tüketim alışkanlıklarını, fikir geleneği ve dünya görüşünü de götürmektedir. Farklı kültür, aidiyet, inanç, kimlik ve etnisiteye mensup bireylerin bir araya gelmesi kentlerde heterojenleşmeye ve çok kültürlü bir toplumsal yapısının ortaya çıkmasına sebep olabilmektedir. Bu bakımdan göç hareketleri çok taraflı ve çok katmanlı yapısıyla toplumsal yapıları etkileyebilen bir potansiyele sahiptir.

İnsanlar bireysel ya da kitlesel olarak yaşadıkları yerlerden farklı bir coğrafyaya ekonomik, sosyal, siyasi ve güvenlik kaygıları gibi sebeplerle göç edebilmektedirler. Göçlerin çok boyutlu ve dinamik yapısının bulunması, sebepler ve sonuçlar yönünden de farklılık arz edebilmektedir. Dolayısıyla göçler sosyoloji, ekonomi, siyaset bilimi, demografi, hukuk ve psikoloji gibi disiplinlerin inceleme alanına girebilmekte, interdisipliner bir karakter kazanmaktadır. Özellikle siyasal sebepler nedeniyle ortaya çıkan sığınmacı ve mülteci hareketleri son dönemde Güney Amerika'dan Asya'ya kadar tüm dünyayı etkisi altına almıştır. Türkiye açısından da Suriye sığınmacılar üzerinden yürütülen tartışmalar göçün hukuki statü, sürdürülebilirlik, toplumsal uyum, kültürel etkileşim, kimlik ve aidiyet gibi birçok alana nüfuz ettiğini ve göçün dinamik yapısına işaret etmektedir.

Dolayısıyla Avrupa Birliği, Birleşmiş Milletler ve Dünya Bankası gibi uluslararası aktörlerin önemli gündem maddelerinden birisi haline gelen göç hareketliliği küresel bir inceleme ve çalışma alanıdır. Göç hareketinin bütüncül bir bakış açısıyla değerlendirilebilmesi ve anlaşılabilmesi için kamu, sivil ve toplumsal aktörlerin paydaş olduğu bir platforma veya kuruma ihtiyaç vardır. Nitekim göçlerin çeşitliliği, yapısı ve etkileri bakımından göçler sadece ekonomik motivasyonlarla gerçekleşen ve nicel ifadelerle açıklanamamaktadır. Göç

hareketlerinin etnografik düzlemde, kültürel anlatı ve mahalli karakteristikleri de içeren bir şekilde zenginleştirilmesi ve disiplinler arası bakış açısıyla ele alınması önem arz etmektedir. Öyle ki göç, basit bir yer değiştirmekten öte kimlik inşa süreçleri, anlam evreni, toplumsal uyum ve aidiyet ilişkilerini yeniden yapılandırılmasını sağlayan bir olgudur.

Kaynakça | References

- Abadan-Unat, N. (2006). *Bitmeyen Göç*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Adıgüzel, Y. (2016). *Göç Sosyolojisi*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Akkayan, T. (1979). *Göç ve değişim*. İstanbul: Edebiyat Fakültesi Basımevi.
- Akıncı, B., Nergiz, A. & Gedik, E. (2015). Uyum süreci üzerine bir değerlendirme: göç ve toplumsal kabul. *Göç Araştırmaları Dergisi*, 1(2), 58-83.
- Aksoy, Z. (2012). Uluslararası göç ve kültürlerarası iletişim. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 5(20), 292-303.
- Aygül, H.H. & Demir, E. (2021). İsyanlar, savaşlar ve istilalar bağlamında Akdeniz’de sürgün ve göç tarihi H.H. Aygül ve E. K. İltar (Ed.), *Bütün yönleriyle Akdeniz*, içinde (361-394). İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları.
- Bakırtaş, T. & Kandemir, O. (2010). Gelişmekte olan ülkeler ve beyin göçü: Türkiye örneği. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 18(3), 961-974.
- Bal, H. , (2006), *Kent Sosyolojisi*. Isparta: Fakülte Kitabevi.
- Balcıoğlu, İ. (2007). *Sosyal ve psikolojik açıdan göç*. İstanbul: Bilge Yayıncılık.
- Barışık, S. (2020). *Küreselleşen Dünyada Fırsat Eşitliği Arayışında Uluslararası Göç ve Türkiye'nin Suriye Deneyimi*. Ankara, Gazi Kitabevi.
- Başel, H. (2011). Türkiye’de nüfus hareketlerinin ve iç göçün nedenleri. *Journal of Social Policy Conferences*, (53), 515-542.
- Bauman, Z. (2019). *Kimlik (Çev. Mesut Hazır).2.baskı*. Ankara: Heretik Yayınları.
- Boyraz, Z. (2015). Türkiye’de Göçmen Sorununa Örnek Suriyeli Mülteciler. *Zeitschrift für die Welt der Türken/Journal of World of Turks*, 7(2), 35-58.
- Castelli, F. (2018). Drivers of migration: why do people move?. *Journal Of Travel Medicine*, 25(1), 1-7.
- Castles, S. & Miller, M. J. (2008). Göçler Çağı Modern Dünyada Uluslararası Göç Hareketleri. (B. U. Bal ve İ. Akbulut, Çev.), İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Çağlar, T. (2018). Göç çalışmaları için kavramsal bir çerçeve. *Toros Üniversitesi İİSBF Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(8), 26-49.
- Dağışan, E. & Aydın, S. (2017). Göçün Sosyal Hayata Yansımaları: 93 Harbi Döneminde Oltu’dan Tokat’a Bir Göç Hikâyesi, O. Köse (Ed.), *Geçmişten Günümüze Göç- II* İçinde (ss.737-744). Samsun, Canik Belediyesi Kültür Yayınları.
- Danış, A. D. (2004). Yeni göç hareketleri ve Türkiye. *Birikim Dergisi*, 184(1-2), 1-12.
- Delice, M. & Yaşar, M. (2014). Göç ve Şiddet Suçları İlişkisinin İncelenmesi. *Akademik Bakış Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler Dergisi*, (44),1-18
- Demir, E. (2022a). Antalya’nın nüfusu ve sosyal özellikleri üzerine bir değerlendirme. *Turkish Academic Research Review*, 7(1), 75-96.
- Demir, E. (2022b). 21. yüzyılda uluslararası göç ve mülteciler: bir Türkiye perspektifi. *Sinop Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(1), 267-274.
- Demir, E. (2023). Uluslararası göç teorileri üzerine sosyoekonomik bir değerlendirme. *Turkish Academic Research Review*, 8(4), 1407- 1428
- Doğan, İ. (2018). *Göç ve kültür*. İstanbul: Bilgi kültür sanatevi yayınları

- Erdil, B. (2020). Göç ve mülteci hareketlerinin Türkiye'nin göç politikalarına etkileri. *Bilge Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 4(2), 71-86.
- Erol, M. & Ersever, O. G. (2014). Göç Krizi ve Göç Krizine Müdahale. *Kara Harp Okulu Bilim Dergisi*, 24(1), 47-68
- Feldman, I. (2012). The humanitarian condition: Palestinian refugees and the politics of living. *Humanity: An International Journal of Human Rights, Humanitarianism and Development*, 3(2), 155-172.
- Güllüpinar, F. (2012). Göç Olgusunun Ekonomi-Politiği ve Uluslararası Göç Kuramları. *Yalova Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(2), 53-85.
- Günbayı, İ. (2020). Knowledge-constitutive interests and social paradigms in guiding mixed methods research. *Journal of Mixed Methods Studies*, 1, 44-56.
- Güvenç, B. (1972). *İnsan ve kültür: Antropolojiye giriş*. Ankara: Ayyıldız Matbaası.
- Hacettepe Nüfus Etütleri Enstitüsü. (2006). *Türkiye göç ve yerinde olmuş nüfus araştırması*. Ankara: Hacettepe Nüfus Etütleri Enstitüsü.
- İçduygu, A. (2015). *Syrian Refugees in Turkey: The Long Road Ahead*. Washington, DC: Migration Policy Institute.
- İçduygu, A., & Aksel, D. B. (2012). *Türkiye'de Düzensiz Göç*. Türkiye: Uluslararası Göç Örgütü.
- Kaya, A. (2009). *Türkiye'de İç Göçler Bütünleşme mi geri dönüş mü?* İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Keleş, R. (1998). *Kentbilim Terimleri Sözlüğü*. Ankara: İmge Kitabevi.
- Koçak, Y. & Terzi, E. (2012). Türkiye'de göç olgusu, göç edenlerin kentlere olan etkileri ve çözüm önerileri. *KAÜ-İİBF Dergisi*, 3(3), 163-184.
- Kolukırık, S. (2014). Uluslararası göç ve Türkiye: Yerel Uygulamalar ve görünümeler. *Journal of World of Turks?Zeitschrift für die Welt der Türken*, 6(2), 37-53.
- Lee, E. S. (1966). A theory of migration. *Demography*, 3(1), 47-57.
- Maalouf, A. (2008). *Ölümcül Kimlikler*. Aysel Bora (Çev.) (26.Baskı). İstanbul: YKY.
- Murat, S. (2006). *Dünden Bugüne İstanbul'un Nüfus ve Demografik Yapısı*. İstanbul: İTO Yayınları.
- Mutluer, M. (2003). *Uluslararası Göçler ve Türkiye*. İstanbul: Çantay Kitabevi.
- Oral, B. & Çetinkaya, F. (2017). Sosyolojik bir olgu olarak göç, tanımı, nedenleri ve göç kuramları. *Türkiye Klinikleri J Public Health-Special Topics*, 3(1), 1-8.
- Ortaylı, İ. (2006). Genel göç olgusu. *Uluslararası Göç Sempozyumu Bildiriler*, 8(11), 19-22.
- Özer, İ. (2004). *Kentleşme, Kentlileşme ve Kentsel Değişme*. İstanbul: Ekin Kitabevi
- Parıldar, H. & Dikici, M. F. (2020). Pandemiler tarihi. *Klinik Tıp Aile Hekimliği*, 12(1), 1-8.
- Petersen, W. (1958). A general typology of migration. *American Sociological Review*, 23(3), 256-266.
- Portes, A. (2010). Migration and social change: some conceptual reflections. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 36(10), 1537-1563.
- Rittersberger-Tılıç, H. (2015). 'Managing' Irregular Labor Migrants in Turkey. *Göç Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 80-107.
- Şen, M. (2014). Türkiye'de İç Göçlerin Neden ve Sonuç Kapsamında İncelenmesi. *Çalışma ve Toplum*, 40(1), 40-54.

- Tekeli, İ. (1975). Göç teorileri ve politikası arasındaki ilişkiler. *ODTÜ Mimarlık Fakültesi Dergisi*, 1(1), 153-176.
- Tekeli, İ. (2008). *Göç ve Ötesi*. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Tekin, U. (2007). Avrupa'ya göç ve Türkiye. *İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, (37), 43-56.
- Topcuoğlu, R. A. (2016). Göç yazınındaki düzenli ve düzensiz göç kavramları: İnsan hakları temelinde bir kavramsal sorgulama. *İnsan Hakları Yıllığı*, 34, 1-20.
- Topçu, S. & Beşer, A. (2006). Göç ve Sağlık. *CÜ Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*, 10(3), 37-42
- Tunç, A. Ş. (2015). Mülteci Davranışı ve Toplumsal Etkileri: Türkiye'deki Suriyelilere İlişkin Bir Değerlendirme. *TESAM*, 2(2), 29-63
- Ünsal, A. (2019). Uluslararası göç kavramı ve uluslararası göçün ülke ekonomileri üzerinde muhtemel etkileri. *Selçuk Üniversitesi Sosyal ve Teknik Araştırmalar Dergisi*, 18, 50-61.
- Wickramasinghe, A. A. I. N., & Wimalaratana, W. (2016). International migration and migration theories. *Social Affairs*, 1(5), 13-32.
- Yılmaz, A. (2014). Uluslararası Göç: Çeşitleri, Nedenleri ve Etkileri. *Electronic Turkish Studies*, 9(2), 1685-1705.